

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Departementaal vertrouwelijk
Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr. 39)

Kerneenheid
Analyse

18 mei 2020 - geactualiseerd tot 16.00 uur

Kantelpunten die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden

(10)(2g)

Actuele aandachtspunten

- De Nederlandse aanpak van COVID-19 lijkt redelijk goed te werken. De directe volksgezondheids crisis is bezworen en de economie heeft, in vergelijking met andere landen, iets minder harde klappen ontvangen, maar de gevolgschade van de COVID-crisis is groot en pas aan het eind van het kwartaal duidelijker in beeld.
- Het lijkt erop dat de aangekondigde versoepelingen van een aantal strenge coronamaatregelen op 1 juni kunnen doorgaan. Er zijn nu geen zwaarwegende redenen om af te zien van het beperkt openstellen van de horeca, theaters, bioscopen en musea of voor de heropening van de middelbare scholen. Het gevolg van de 'lekken' is wel dat het kabinet moeilijker terug kan.
- Er is kritiek op het voorgenomen Nederlandse test- en contactonderzoek. Het zou te vrijblijvend en passief zijn.

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- Uit CBS-onderzoek naar oversterfte blijkt dat in de periode van 9 maart tot en met 10 mei bijna 9000 mensen meer zijn overleden dan normaal. Hoewel het vooral gaat om mensen die aan COVID-19 zijn overleden, hangt een deel van de sterfgevallen mogelijk samen met de gevolgen van de pandemie, zoals de overbelasting van de zorg of het mijden van de zorg. Mensen met een migratieachtergrond (zowel westers als niet-westers) worden relatief zwaarder getroffen door COVID-19 dan autochtone Nederlanders. Een verklaring is mogelijk gelegen in het soort werk dat ze doen, omvang van het huishouden of het voorkomen van bepaalde risicofactoren voor COVID-19 in een etnische groep. De verschillen in Nederland zijn wel minder groot dan in andere westerse landen. Er is geen opvallend verschil geconstateerd tussen arm en rijk.
- Als de maatregelen om de volksgezondheid te beschermen langer duren, gaat dat ten koste van de algehele kwaliteit van leven. Dat stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in een advies aan het kabinet over een uitweg uit de coronacrisis. Het SCP ziet bij maatregelen die langer duren ook het risico van meer ongelijkheid, grotere verschillen in welvaart en onderwijsachterstanden groeien.
- Vanaf juni kunnen dagelijks maximaal 30.000 mensen getest worden. Alle besmette mensen worden binnen 24 uur gebeld door de GGD voor bron- en contactonderzoek. De GGD'en hebben hiervoor een gezamenlijk opschalingsplan gepresenteerd. Experts bekritiseren onder andere het vervallen van de meldplicht van verdachte gevallen voor artsen en vinden de quarantaine te vrijblijvend. Het plan is veel passiever dan in de landen om ons heen.
- Het AD bericht over de handel in medische mondkapjes. De markt wordt overspoeld door opportunistische handelaren en valse certificaten. Het gevolg is een overvloed aan medische maskers die niet veilig genoeg zijn voor de zorg, waar ze soms wel terecht komen. Het Catharina Ziekenhuis in Eindhoven, dat zelf maskers test, keurde ongeveer 80% af. Dit voedt de zorgen over verpleeghuizen die niet alleen minder beschermingsmiddelen krijgen toebedeeld maar ook geen tijd en faciliteiten hebben om de maskers zelf te testen. Belangenorganisatie voor zorgpersoneel Nu'91 roept de overheid op dit beter te regelen.
- Goede doelen als KWF Kankerbestrijding, het Reumafonds, het Longfonds en Alzheimer Nederland maken zich grote zorgen over de gevolgen van COVID voor medisch wetenschappelijk onderzoek. Door het virus is de financiering van hun onderzoeken onder druk komen te staan.

Beeld sociale media

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Nog weinig reacties op nieuws dat tientallen Nederlanders zich vrijwillig willen laten besmetten om een vaccin te ontwikkelen. Enkel een noemen het dom en onverantwoord.
- Sommigen uiten verwijten naar de overheid omdat die miljoenen ondeugdelijke mondkapjes voor de zorg heeft gekocht. Ook zijn er vragen over het nut van het gebruik van niet-medische mondkapjes in het OV.
- Sceptici vinden dat we de maatregelen langer hadden moeten handhaven en niet hadden moeten versoepelen. Er had juist meer getest en ingedamd moeten worden om het virus uit te roeien.

Continuïteit vitale processen en samenleving

- Kabinet en onderwijsinstellingen maken afspraken opdat studenten zo min mogelijk in de spits reizen. Voor het nieuwe schooljaar wil het onderwijs met vervoerders regionale OV-oplossingen zoeken.
- Middelbare scholen mogen vanaf 2 juni weer open, maar door de anderhalvemeterregel wordt het klassikale onderwijs straks waarschijnlijk vooral een aanvulling op het online-onderwijs.

Beeld sociale media

- Er is op Twitter begrip voor ouders die hun kinderen nog niet naar school hebben laten gaan uit angst voor besmettingen. Daarnaast hebben anderen zorgen dat deze kinderen achterstanden oplopen.

Zorg voor kwetsbare groepen

- De daling van het aantal coronabesmettingen in verpleeghuizen is ingezet volgens Nienke Nieuwenhuizen, specialist ouderengeneeskunde en OMT lid.

Beeld sociale media

- Enige zorg over COVID-19-patiënten, ook jongeren, met milde klachten die soms wekenlang ziek zijn.

Financieel-economische stabiliteit

- De strandtenten bij Den Haag hebben de gemeente per brief laten weten dat ze voor een deel weer open gaan. Bij andere badplaatsen zou het wel toegestaan worden. Als de gemeente het alsnog verbiedt moeten ze de exploitanten maar bekeuren. Ook sommige zoals sportscholen willen versneld opengaan.
- De cultuurethouders uit Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht waarschuwen in een opiniestuk in de Volkskrant dat het cultureel erfgoed onomkeerbaar dreigt te verdwijnen door de COVID-crisis. Jaarlijks besteden de steden 400 miljoen aan kunst en cultuur, maar ze beschikken over onvoldoende middelen om het verlies nu op te vangen. Ze willen dat het Rijk bijspringt, wat investeringen zou opleveren die ten gunste van de rest van Nederland komen.
- Ondanks de negatieve recordcijfers die het CBS deze week presenteerde lijkt de intelligente *lockdown* te werken. De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal veel minder snel gekrompen dan in omringende landen. (10)(2a)
- Economen vrezen voor de effecten in het tweede kwartaal, want die omvatten ook de gevolgschade van de *lockdown*, zoals gebrek aan investeringen door ondernemers, ontslagen, verstoorde goederenketens in de industrie, moeizaam herstel van de export naar afzetmarkten in Europa die het moeilijk hebben.
- De tijdelijke Werkgroep Sociale Impact concludeert dat de coronacrisis grote gevolgen heeft voor jongeren, zzp-ers en flexwerkers en pleit bij het kabinet voor een verruiming van het kwijtscheldingsbeleid en een breed schuldenoffensief om te voorkomen dat problemen zich opstapelen.

Beeld sociale media

- Op sociale media roepen enkele tegenstanders van de *lockdown* op om de strandtenten te steunen, dat andere horeca ook hun zaken moeten openen en om een menselijk te schild te vormen als de politie wil handhaven.

Caribisch deel van het Koninkrijk

- Curaçao en Sint-Maarten zijn kwaad over de strenge voorwaarden die Nederland stelt aan miljoenenhulp om de economische gevolgen van de coronacrisis op te vangen. Een besluit over die hulp, dat vrijdag zou vallen, is uitgesteld. Aruba is wel akkoord. Nederland eist onder andere concrete maatregelen rond salarissen van politici, ambtenaren en bestuurders van overheidsbedrijven, want mede hierdoor hebben de autonome eilanden de afgelopen jaren hun budgetten nooit op orde gekregen.

Internationale context

- In verschillende (10)(2a) steden is dit weekend opnieuw geprotesteerd tegen de COVID-maatregelen. De versoepelingen in (10)(2a) worden deels ingegeven door een groeiende antilockdownbeweging. Het gaat om een groep samengesteld uit rechtsextremisten, complotideologen, kapitalismecritici, antisemieten, Rijksburgers en antivaxxers. (10)(2a) politici waarschuwen dat het protest van bezorgde burgers gekaapt dreigt te worden door extremisten. Een soortgelijk proces lijkt zich in (10)(2a) te voltrekken.
- (10)(2a)
- In (10)(2a) wordt de mondkapjesplicht voor het OV uitgebreid tot de gehele openbare ruimte. De (10)(2a) overheid adviseert, anders dan in Nederland, mondkapjes van chirurgische kwaliteit te gebruiken.
- Keerde (10)(2a) zich eerder nog tegen soortgelijke oproepen, maandag gaf (10)(2a) te kennen een alomtvattend onderzoek naar de wereldwijde reactie op de Covid-19-pandemie onder leiding van de

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) te ondersteunen, nadat het virus dat de ziekte veroorzaakt onder controle is gebracht. (10)(2a) opmerkingen komen op een moment dat een resolutie van de EU en (10)(2a) steeds meer internationale steun krijgt.

Beeld sociale media

- Niet iedereen in (10)(2a) is enthousiast over de protesten. Demonstranten worden op sociale media afgeschilderd als 'covidioten' die het virus juist kunnen verspreiden. Daarnaast bij enkelen zorgen dat extreemrechts zich mengt tussen de demonstranten.

Politiek en maatschappelijke onrust

- Een burgemeester geeft in een interview met Reformatorisch Dagblad aan dat "de doorgeslagen privacy wetgeving" extra doden heeft opgeleverd. Hij moest zijn informatie vergaren via semi-legale kanalen, en mocht eigenlijk niets zeggen over besmettingsgevallen terwijl iedereen er over sprak.

Beeld sociale media

- Mensen roepen op sociale media op om zich aan de regels te blijven houden. Sommigen vinden dat anderen zich niet altijd strikt aan de regels houden en vrezende een tweede golf.
- YouTube-kanaal 'Ongecensureerd' besteedt aandacht aan de anti-lockdown-demo van Pegida van afgelopen zaterdag in Den Haag (met 10 tot 20 man). Pegida-voorman Wagenveld stelt in een interview dat de overheid moet worden aangepakt in het beperken van de grondrechten. Het gaat dan om verplichten van mondkapjes in OV, afspreken met vrienden in eigen huis en het traceren van mensen met apps en verplicht reserveren in de horeca. Hij wil 'met makkelijke middelen' bewust de grenzen van de mogelijkheden opzoeken en eventuele boetes en rechtszaken uitlokken.
- Tevens zijn er op Facebook diverse pagina's (zoals 'Stop de lockdown', 'Stop de corona lockdown!', 'Onrecht TV', 'demonstratie van het volk!!!!!!') met tientallen tot meer dan duizend volgers waarop het anti-overheids sentiment en verzet tegen de lockdown-maatregelen sterk naar voren komt.
- Er is steun, ook van rechtspopulisten en complotdenkers, voor huisarts Elens die zijn patiënten een antimalaria geneesmiddel met een antibioticum en zink gaf, maar werd teruggefloten door de Inspectie Gezondheidszorg. Daarentegen zijn er ook enkelen die de huisarts een gevaarlijke charlatan vinden.

DUIDING**Oversterfte concentreert zich bij etnische minderheden en arbeidsmigranten**

- De oversterfte concentreert zich in veel landen in bepaalde groepen van de samenleving, zoals armeren en minderheden. In Nederland gaat dit op voor sommige etnische minderheden en arbeidsmigranten, wat rechtsextremisten en populistten mogelijk kunnen gebruiken bij hun framing van de crisis.

De Nederlandse aanpak (bescherming volksgezondheid én economie) lijkt beter te werken dan in omringende landen

- De Nederlandse COVID-aanpak lijkt te werken. De directe volksgezondheids crisis is bezworen en de economie heeft, in vergelijking met onze buurlanden, vooralsnog iets minder harde klappen ontvangen. Toch blijft deze economische achteruitgang van historische omvang. Desalniettemin, lijkt de Nederlandse overheid in haar beleid een evenwicht te hebben gevonden tussen bescherming van de volksgezondheid en de economie die op de langere termijn mogelijk beter houdbaar is dan die in veel andere landen.

Meer bereidheid om regels te overtreden

- De bereidheid om te protesteren en de samenscholingsregels te overtreden lijken toe nemen.
- De opstelling van sommige sportscholen en strandtenten ondergraaft het beleid, gemeente en veiligheidsregio's, maar kan elders in de samenleving op enige sympathie rekenen. Mocht deze opstelling van de strandtenten en sportscholen bredere navolging krijgen, dan kan dit voor onrust zorgen.

Anitlockdownbewegingen in (10)(2a) lijken gekaapt te worden door extremisten

- In (10)(2a) dreigt de antilockdownbeweging volgens sommigen gekaapt te worden door (vooral rechts)extremisten, met mogelijk geweld tot gevolg. In Nederland is dit vooralsnog niet het geval, maar dat kan wel veranderen als het draagvlak voor de Nederlandse aanpak verder onder druk komt te staan.

'Lekken' bemoeilijken eventueel handhaving van de strenge regels

- Het lijkt erop dat de aangekondigde versoepelingen van een aantal strenge coronamaatregelen op 1 juni kunnen doorgaan. Het gevolg van de 'lekken' is wel dat het kabinet moeilijker terug kan, als het de huidige strenge regels instand zou willen houden.